

ках и самостоятельной деятельности детей. Например, танец «Снежинки», игра с серебряными палочками Деда Мороза, композиция «Фея серебра» используются на празднике новогодней ёлки и т.д. В конце учебного года можно провести развлечение «Путешествие в страну волшебной музыки», где дети демонстрируют знания и использование элементарного исполнения, в том числе и игру на звуковысотных инструментах.

Таким образом, все перечисленные методы и приемы эмоционального развития детей дошкольного возраста функционируют на основе комплексного воздействия на развитие эмоциональной сферы ребенка. Применение каждого метода и их сочетание решает конкретные педагогические задачи, учитывая сложность и содержание музыкальных композиций, возрастные особенности детей, особенности их музыкального и индивидуального развития. Используя педагогические методы и приемы на музыкальных занятиях, педагог не только помогает детям чувствовать красоту музыки и эмоционально реагировать на нее, но и помогает им открывать свой внутренний мир, развивать музыкальное воображение, ассоциативное мышление и художественный вкус. Все методы и приемы направлены на то, чтобы помочь в короткий срок приобщить детей к музыкальной культуре, открыть в них таланты, развить интерес к музыкальному искусству, научить раскрывать свои возможности в театрализованной, игровой и песенной деятельности. Встреча с музыкой всегда должна быть для детей сказкой, встречей, которую дети с нетерпением будут ждать.

Список литературы:

1. Типовая учебная программа дошкольного воспитания и обучения, утвержденная приказом МОН РК от 12 августа 2016 года № 499, г. Астана.
2. Ветлугина Н.А., Кенеман А.В. Теория и методика музыкального воспитания в детском саду. – М.: Просвещение. 1993 г.
3. Кант Э. «Наблюдения над чувством прекрасного и возвышенного». 1964 г.
4. Теплов Б.М. Избранные труды. [Текст] // Соч.: В 2 т. – М.: Педагогика, 1985. – Т. 1. – 328
5. Анисимов, В.П. Палитра эстетической деятельности в развитии эмоционально-нравственной культуры [Текст] / В. П. Анисимов // Музыкальная палитра. – 2006. – №4. – С. 5-6.
6. Янкина Е.И. Эмоции в развитии интеллекта ребенка дошкольного возраста. Тезисы научно-практической конференции «Ананьевские чтения – 1999» / Под ред. А.А.Крылова. – СПб.: Издательство С.-Петербургского университета, 1999. – 264 с.
7. Урунтаева, Г.А. Дошкольная психология: Учеб. пособие для студ. сред. Пед. учеб. заведений. – 4-е изд., стереотип. – М.: Издательский центр «Академия», 1999 – 336 с.

ЖАСӨСПІРІМ ШАҚ – ҚҰНДЫЛЫҚТАРДЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ МАҢЫЗДЫ КЕЗЕҢІ

*Султанова Айкерим Малиыбаевна,
А.Байтұрсынов атындағы Қостанай өңірлік университеті,
2 курс магистранты*

Аннотация

Жеке тұлғаның құндылық бағдарларының жүйесін қалыптастыру тұрғысынан ең қызықтысы – жасөспірім кезең. Барлық бағытта сапалы жаңа формациялардың қалыптасуы жүреді, ересектер элементтері организмнің қайта құрылуы, өзін-өзі тану, ересектермен және жолдастарымен қарым-қатынас, олармен әлеуметтік өзара әрекеттесу жолдары, қызығушылықтар, танымдық және тәрбиелік іс-шаралар, мінез-құлыққа, іс-әрекетке және қарым-қатынасқа делдал болатын моральдық-этикалық нормалардың мазмұны нәтижесінде пайда болады. Осы жас кезеңінде құндылық бағдарларын қалыптастыру механизмін түсіну үшін жасөспірімнің кейбір негізгі сипаттамаларын толығырақ қарастырылған.

Түйінді сөздер: жасөспірім, құндылық бағдар, тәрбие, дамыту, қарым-қатынас.

Аннотация

Наиболее интересным с точки зрения формирования системы ценностных ориентаций личности является подростковый период. Во всех направлениях происходит формирование качественно новых формаций, элементы взрослости возникают в результате перестройки организма, самопознания, общения со взрослыми и товарищами, способов социального взаимодействия с ними, интересов, познавательной и воспитательной деятельности, содержания морально-этических норм, опосредующих поведение, деятельность и общение. Для понимания механизма формирования ценностных ориентаций на данном возрастном этапе более подробно рассмотрены некоторые основные характеристики подростка.

Ключевые слова: подросток, ценностная ориентация, воспитание, развитие, общение.

Abstract

The most interesting from the point of view of the formation of the system of value orientations of the individual is the teenage period. In all directions, there is the formation of qualitatively new formations, the elements of adulthood arise as a result of the restructuring of the body, self-knowledge, communication with adults and friends, ways of social interaction with them, interests, cognitive and educational activities, the content of moral and ethical norms that mediate behavior, activity and communication. To understand the mechanism of the formation of value orientations at this age stage, some of the main characteristics of a teenager are considered in more detail.

Keywords: teenager, value orientation, , upbringing, development, relationships.

Әр адамның құндылықтары – бұл бүкіл әлем: күрделі, динамикалық, қайшылықты. Құндылық-бұл адам үшін белгілі бір маңызы бар, жеке немесе әлеуметтік мағынасы бар барлық нәрсе. Құндылықтар-бұл адам мен қоғам ұмтылатын идеялар, идеалдар, мақсаттар. Құндылықтар жасына және өмір жағдайларына байланысты өзгеретін жүйеге біріктіріледі. Құндылықтардың функциялары әртүрлі. Олар: адам өміріндегі Нұсқаулық; әлеуметтік тәртіпті қолдау үшін қажет және әлеуметтік бақылау тетігі ретінде әрекет етеді. [3, б. 2]

Жасөспірімдердің пікірінше, құндылықтар адам үшін маңызды, ол өмір бойы ұмтылатын нәрсе.

Жеке тұлғаның жеке құндылық құрылымын қалыптастыру әлеуметтену процесінің маңызды факторы болып табылады, ол арқылы адам әлеуметтік қатынастардың барлық толықтығы бойынша Қоғамның толық мүшесі болады.

Құндылық бағдары дегеніміз не? «Құндылық бағдарлары-адамның өмірлік тәжірибесімен, оның тәжірибесінің бүкіл жиынтығымен бекітілген және белгілі бір адам үшін маңызды, маңызды емес болмыстан ажырататын жеке тұлғаның ішкі құрылымының маңызды элементтері.

Құндылық бағдарлары ұғымы соғыстан кейінгі әлеуметтік психологияда құндылықтардың философиялық тұжырымдамасының аналогы ретінде енгізілді, бірақ бұл ұғымдар арасында нақты айырмашылық жоқ.

Әр адамның өзіндік құндылықтар жүйесі болуы мүмкін және осы құндылықтар жүйесінде құндылықтар белгілі бір иерархиялық қарым-қатынаста құрылады. Жеке тұлғаның құндылық бағдарларының құрылымына қандай нақты құндылықтар кіретініне, осы құндылықтардың үйлесімі қандай және басқаларға қарағанда үлкен немесе аз артықшылық дәрежесіне және т.б. байланысты адам қызметінің өмірдің қандай мақсаттарына бағытталғанын анықтауға болады. Құндылық бағдарларының иерархиялық құрылымының мазмұндық жағын талдау сонымен қатар оқушылардың анықталған құндылық бағдарлары әлеуметтік стандартқа қаншалықты сәйкес келетінін, білім беру мақсаттарының қаншалықты сәйкес келетінін көрсете алады. [2, б. 1]

Құндылық бағдарлары Орталық жеке ісіктердің бірі бола отырып, адамның әлеуметтік шындыққа саналы көзқарасын білдіреді және осы сапада оның мінез-құлқының кең мотивациясын анықтайды және оның шындықтың барлық аспектілеріне айтарлықтай әсер етеді. Құндылық бағдарларының жеке тұлғаның бағдарымен байланысы ерекше маңызды. Құндылық бағдарларының жүйесі адамның бағдарлануының

мазмұндық жағын анықтайды және оның әлемге, басқа адамдарға, өзіне деген көзқарастарының негізін, дүниетанымның негізін, мотивацияның негізін және «өмір философиясын» құрайды. Құндылық бағдарлары-шындық объектілерін олардың маңыздылығы бойынша (оң немесе теріс) саралау әдісі.

Құндылықтар жоғары құндылықтар – құндылықтар-мақсаттар және екінші құндылықтар – құралдар бар көп деңгейлі жүйе ретінде өмір сүреді. Жеке құндылықтар оның құндылық бағдарларының жүйесін, яғни адамның маңызды қасиеттерінің жүйесін құрайды. Бұл құндылық бағдарлары адамның санасы мен мінез-құлқының белгілі бір негізін анықтайды, оның дамуы мен қалыптасуын анықтайды.

Тәрбие идеалы ретінде моральдық құндылық бағдарларының жүйесі-бұл адамның адамгершілік идеясына бағытталуымен, абырой, жауапкершілік, мейірімділік, құрмет, жанашырлық, ықпал категориялары арқылы ашылатын және эмоционалды-позитивті бағалаудан бағалау пікіріне көшумен сипатталатын, адамның іс-әрекетін ынталандыратын интегративті жеке білім беру.оны тағайындау. [4, б. 5]

Осылайша, құндылық бағдарлары-бұл жеке тұлғаның қарым-қатынас жүйесінің ажырамас бөлігі болып табылатын, адамның әлемге, өзіне деген жалпы көзқарасын анықтайтын, жеке ұстанымдарға, мінез-құлыққа, іс-әрекеттерге мән мен бағыт беретін күрделі әлеуметтік-психологиялық құбылыс. Құндылық бағдарларының жүйесі жеке тұлғаның шындықпен қарым-қатынасының ішкі негізін білдіреді.

Жеке тұлғаның құндылық бағдарларының жүйесін қалыптастыру тұрғысынан ең қызықтысы – жасөспірім кезең. Жасөспірім кезеңінің шекаралары орта мектептің V-VIII сыныптарындағы балалардың оқуымен шамамен сәйкес келеді және 10-14 жас аралығында болады, бірақ жасөспірімдердің нақты кіруі V сыныпқа ауысумен сәйкес келмеуі мүмкін және бір жыл бұрын немесе одан да кеш болуы мүмкін.

Баланың дамуындағы жасөспірім кезеңінің ерекше жағдайы оның атауларында көрсетілген: «өтпелі», «бұрылыс», «киын», «сыни». Олар өмірдің бір дәуірінен екіншісіне ауысумен байланысты осы жаста болатын даму процестерінің күрделілігі мен маңыздылығын тіркеді. Балалық шақтан ересек жасқа көшу – бұл кезеңдегі дамудың барлық аспектілерінің негізгі мазмұны және нақты айырмашылығы-физикалық, ақыл-ой, адамгершілік, әлеуметтік.

Барлық бағытта сапалы жаңа формациялардың қалыптасуы жүреді, ересектер элементтері организмнің қайта құрылуы, өзін-өзі тану, ересектермен және жолдастарымен қарым-қатынас, олармен әлеуметтік өзара әрекеттесу жолдары, қызығушылықтар, танымдық және тәрбиелік іс-шаралар, мінез-құлыққа, іс-әрекетке және қарым-қатынасқа делдал болатын моральдық-этикалық нормалардың мазмұны нәтижесінде пайда болады.

Осы жас кезеңінде құндылық бағдарларын қалыптастыру механизмін түсіну үшін жасөспірімнің кейбір негізгі сипаттамаларын толығырақ қарастырайық.

Жасөспірім кезіндегі алғашқы жалпы үлгі және өткір мәселе, жоғарыда атап өткеніміздей, ата – аналармен қарым-қатынасты қайта құру, балалардың тәуелділігінен өзара құрмет пен теңдікке негізделген қатынастарға көшу. Жасөспірім өтпелі деп аталады. Жасөспірімнің психологиялық жағдайы осы жастағы екі «бетбұрыс» сәтімен байланысты: психофизиологиялық – жыныстық жетілу және онымен байланысты барлық нәрсе – балалық шақтың соңы, ересектер әлеміне ену. [3, б. 6]

Осы сәттердің біріншісі ішкі гормоналды және физиологиялық өзгерістермен байланысты, бұл дененің өзгеруіне, бейсаналық жыныстық қатынасқа, сондай-ақ эмоционалды-сезімтал өзгерістерге әкеледі.

Екінші мәселе-балалық шақтың аяқталуы және ересектер әлеміне көшу жасөспірімнің санасында рационалды түрде сыни рефлексиялық ойлаудың дамуымен байланысты. Бұл жасөспірімнің психикадағы шешуші жағдайы. Бұл жасөспірімнің өміріндегі негізгі, жетекші қайшылықты тудырады.

Ақылға қонымды, яғни формальды қатаң логика жасөспірімнің ақыл-ойына ие. Дәл осылай: ол бұл логикаға ие емес, бірақ ол өзінің санасында белгілі бір күш ретінде пайда болады. Ол кез-келген сұраққа нақты жауап пен бағалауды талап етеді: шын немесе жалған, иә немесе жоқ. Бұл жасөспірімнің санасында максимализмге белгілі бір тенденцияны тудырады, оны достықты құрбан етуге мәжбүр етеді, жақын адамдармен антагонистік қарым – қатынасқа айналады, өйткені шындық пен адами қатынастардың әртүрлілігі мен сәйкессіздігі ұтымды логика шеңберіне сәйкес келмейді және ол осы логикаға сәйкес келмейтін барлық нәрсені жоққа шығаруға дайын, өйткені ол оның санасында үстемдік ететін күш, оның пайымдаулары мен бағалауларының өлшемі.

Бірақ ойлау логикасының түрі ересек адамға тең, өмірлік тәжірибесі мен сананың мазмұны бойынша жасөспірім әлі де бала болып қала береді. Протестуя против өтірік, лицемерия және үстемдік, олар әлемнің ересектер, ол сол уақытта мұқтаж жан теплоте, ласке, түсіну, мақұлдау, кешіру ересектер. Билікті қабылдамай, жасөспірім билікке мұқтаж-ол толықтай сене алатын ересек адам. Балалық шақ әлемінен де, ересектер әлемінен де бір-біріне ұқсас құрдастарының өз әлемін құруға бөліну үрдісі бар.

Жасөспірімнің негізгі қарама-қайшылығын жасөспірімнің санасында рефлексияның пайда болуының ақылға қонымды формасы, ол үшін әлемге саналы көзқарастың жетекші нысаны және парасаттылық шеңберіне сәйкес келмейтін ересектердің жеке емес әлемі арасындағы қайшылық деп санауға болады, сонымен бірге оның болмысының ұтымдылығын (сана-сезімін) жариялайды. [6, б. 3]

Бұл сұрақтың маңыздылығы мынада, кез-келген жасөспірім өтпелі кезеңде ерекше қиындықтарға тап болады, өзін табуға тырысады. Өтпелі жас-өмірдің ең қысқа кезеңі, бірақ өте маңызды. Маңызды ерекше жарақат бастан кешкен соң.

Жасөспірімнің ең құнды психологиялық сатып алуының ерекшелігі-оның ішкі әлемінің ашылуы, осы кезеңде өзін-өзі тану және өзін-өзі анықтау проблемалары туындайды. Өмірдің мағынасын іздестірумен тығыз байланысты және өзінді, қабілеттерінді, қабілеттерінді, басқалармен қарым-қатынаста өзінді табуға ұмтылу. Бала үшін жалғыз саналы шындық-бұл сыртқы әлем, онда ол өзінің қиялын жобалайды. Жасөспірім үшін сыртқы, физикалық әлем-бұл субъективті тәжірибенің мүмкіндіктерінің бірі, оның шоғырлануы өзі. Өзіне ену және өз тәжірибесінен ләззат алу қабілетіне ие бола отырып, жасөспірім жаңа сезімдердің бүкіл әлемін ашады, ол өзінің эмоцияларын енді сыртқы оқиғалардың туындысы ретінде емес, өзінің "Мен"күйі ретінде қабылдай бастайды.

Сіздің ішкі әлеміңіздің ашылуы өте маңызды, қуанышты және қызықты оқиға, бірақ ол сонымен қатар көптеген алаңдатарлық және драмалық тәжірибелерді тудырады. Өзінің бірегейлігін, бірегейлігін, басқаларға ұқсамауын сезінумен бірге жалғыздық сезімі пайда болады. Жасөспірімдік «мен» әлі белгісіз, ол көбінесе бұлыңғыр алаңдаушылық немесе бір нәрсені толтыру қажет ішкі бос сезім ретінде сезіледі. Демек, қарым-қатынасқа деген қажеттілік артып, сонымен бірге қарым-қатынастың селективтілігі, жалғыздыққа деген қажеттілік артады. Өзінің ерекшелігінің санасы, басқалардан айырмашылығы, ерте жастық шаққа тән жалғыздық сезімін немесе жалғыздықтан қорқуды тудырады.

Осылайша, жеке тұлғаның құндылық бағдарларының жүйесін қалыптастыру әртүрлі зерттеушілер үшін мұқият назар аудару және әр түрлі зерттеу тақырыбы болып табылады. Мұндай мәселелерді зерттеу жасөспірім кезеңінде ерекше мәнге ие болады, өйткені онтогенездің осы кезеңімен құндылық бағдарларының даму деңгейі байланысты, бұл олардың жеке тұлғаның бағытына, оның белсенді әлеуметтік жағдайына шешуші әсер ететін арнайы жүйе ретінде жұмыс істеуін қамтамасыз етеді.

Әдебиеттер тізімі

1. Ахмеджанов Э.Р. «Психологиялық тесттер», М.: «Лист», 1996 ж.
2. Волков Б.С. «Жас психологиясы», М.: «Владос», 2005 ж.
3. Исламова З.Б. «Жасөспірімдерді тәрбиелеу және оқыту процесінде Өзін-өзі растау».

4. Крылова А.А. «Психология», М., 2008 ж.
5. Лежнина Ю.П. «Құндылық бағдарларындағы отбасы», «Социс» журналы №12, 2009 ж.
6. Обухова Л.Ф. «Жас психологиясы», Мәскеу, 2004 ж.
7. Щедрина Е.В. «Психологтардың сұрақтары», «Педагогика» журналы. 2009 ж.
8. Платонов Ю.П. «Мінез-құлықтың әлеуметтік психологиясы» С. – Петербург: «Петр», 2006 ж.

ЖАСӨСПІРІМДЕРДІҢ АГРЕССИВТІЛІК МІНЕЗ-ҚҰЛҚЫНЫҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ ЖӘНЕ ОНЫ ТӘЖІРБИЕЛІК ЭКСПЕРИМЕНТТІК ТҮРДЕ ЗЕРТТЕЛУІ

Суюбаева Ляззат Жумабековна,
А.Байтұрсынов атындағы Қостанай өңірлік университеті магистранты,
Қостанай қ.

Аннотация

Бұл зерттеуде біз жасөспірімдердің агрессивтілік мінез-құлқының ерекшеліктерін мазмұның ашып көрсетілді, сонымен қатар жасөспірімдерге эксперименттік түрде зерттеулер жасалып, зерттеу нәтижелері талданып, жасөспірімдердің агрессия деңгейі пайызға шаққандағы нәтижесі анықталды. Зерттеу әдістері ретінде «Басса-Даркидың агрессиялық жағдай туралы сауалнамасын», «Спилбергер-Радюк әдістемесі» алынды. Зерттеу эксперименталдық топ 38 жасөспірімнен құралды.

Түйінді сөздер: жасөспірімдер, агрессивті мінез-құлық, әдістеме, автоагрессия, бейімделу.

Аннотация

В данном исследовании мы выявили содержание признаков агрессивного поведения у подростков, а также провели экспериментальные исследования у подростков, проанализировали результаты исследования и определили процент подростковой агрессии. Экспериментальную группу составили 38 подростков.

Ключевые слова: подростки, агрессивное поведение, техника, аутоагрессия, адаптация.

Abstract

In this study, we revealed the content of the characteristics of aggressive behavior in adolescents, as well as conducted experimental studies in adolescents, analyzed the results of the study and determined the percentage of adolescent aggression. The experimental group consisted of 38 adolescents.

Keywords: adolescents, aggressive behavior, technique, autoaggression, adaptation.

Жасөспірім онтогенездің ең қиын кезеңдерінің бірі болып саналады. Бұл кезең агрессивті мінез-құлықтың күрт өсуімен қатар жүретін эмоционалды тұрақсыздықпен сипатталады. Дүниежүзілік денсаулық сақтау ұйымының мәліметтері бойынша ТМД елдерінде кәмелетке толмағандардың агрессия деңгейі Еуропалық орташа деңгейден екі есе жоғары.

Агрессивті мінез-құлық мәселесі ата-аналарды, мұғалімдерді, психологтарды алаңдатады және қазіргі зерттеушілердің ғылыми және практикалық қызығушылықтарын тудырады.

Біздің ойымызша, агрессивті мінез-құлық – бұл адамдар арасындағы қатынастардың нормаларына қайшы келетін, шабуыл объектілеріне зиян келтіретін, адамдарға физикалық, моральдық зиян келтіретін немесе оларға психологиялық ыңғайсыздық тудыратын уәжді деструктивті мінез-құлықтың түрі.

Жасөспірімдердегі агрессивті мінез-құлық әр түрлі формада көрінеді. Агрессияның түрлерін зерттеумен көптеген ғалымдар айналысты, мысалы Б.Г.Мешереков, неміс ғалымы Х.Геккаузен. Біздің ойымызша, ең дәл және толық – Б.Г.Мешерековтің жіктеуі. Ол агрессияның келесі түрлерін анықтады: физикалық агрессия (шабуыл) – басқа адамға қарсы физикалық күш қолданылатын; ауызша агрессия – жағымсыз сезімдер жанжал түрінде де (айқайлау), сонымен қатар вербальды реакциялар (қорқыту, қарғыс